

حضور کمیته صلیب سرخ بین‌المللی (ICRC) در پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه

روز یکشنبه ۱۹ اردیبهشت ماه ۱۳۹۵، پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه میزبان هیأتی از کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و نیز هیأتی سیاسی از اداره امور سیاسی چندجانبه در وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران بود. در نشست مشترک میان آنها، طرفین درباره «فعالیت‌های بشردوستانه دفتر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در عراق و سوریه و نیز نقش سازنده ایران در ارتباط با فعالیت‌های کمیته مزبور» بحث کردند. در این نشست، هیأتی از کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در ژنو و رؤسای نمایندگی‌های آنها در تهران، بغداد و دمشق، رییس و معاون اداره امور سیاسی چندجانبه در وزارت خارجه جمهوری اسلامی ایران، پژوهشگران مقیم و مهمان پژوهشکده، اساتید دانشگاه و جمعی از دانشجویان مقاطع دکتری و کارشناسی ارشد از دانشگاه‌های مختلف حضور داشتند. خانم کاترینا ریتز رییس نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در عراق، خانم ماریان گاسر رییس نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در سوریه، آقای پاتریک همیلتون معاون منطقه‌ای عملیات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در خاورمیانه، و دکتر شاهرخ شاکریان رییس اداره امور سیاسی چندجانبه در وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و دکتر کیهان برزگر رییس پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه در این نشست به ایراد سخنرانی پرداختند.

در آغاز، دکتر برزگر که ریاست نشست مزبور را به عهده داشت، به حضار خوشامد گفت. سپس، وی درباره فعالیت‌های پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه به اختصار توضیح داد. در این ارتباط، وی عنوان کرد که این پژوهشکده درباره مسائل منطقه خاورمیانه پژوهش می‌کند و دارای گروه‌های مطالعاتی مختلفی مانند

مطالعات مسائل خلیج فارس، مطالعات مسائل ترکیه، مطالعات مسائل سیاست خارجی ایران، گروه روندهای فکری، گروه کشمکش و همکاری در خاورمیانه، گروه امنیت انرژی و نیز گروه خلع سلاح در خاورمیانه می‌باشد.

سپس، وی اشاره کرد که سازمان ملل متحد نقش بسیار مهمی را در حل مسائل منطقه خاورمیانه می‌تواند ایفاء کند؛ به‌ویژه در این زمان که منطقه با بحران‌های پیچیده کنونی مواجه است و این نوع بحران‌ها تا حدی در حال تغییر ماهیت قدرت و سیاست در منطقه هستند و بنا به ضرورت بیشتر متمرکز بر شکل‌گیری حکومت‌هایی فراگیر می‌باشند. همچنین، وی عنوان کرد که در درون این بحران‌ها، مولفه‌ای دیگر نیز قابل رؤیت است و آن فعالیت‌های تروریستی است که موجب می‌شود مسائل منطقه‌ای و به همان اندازه نقش سازمان‌های بین‌المللی از جمله کمیته صلیب سرخ بین‌المللی با اهمیت تر شوند.

در ادامه، به عنوان نخستین سخنران، پاتریک همیلتون معاون منطقه‌ای عملیات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه به خاطر ایجاد فرصت برای بحث درباره موضوعات مرتبط با بحران‌های کنونی در منطقه خاورمیانه تشکر کرد. سپس، وی اظهار کرد که امروز، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در حال انجام سه عملیات بزرگ خود در سطح جهان (بحران‌های سوریه، عراق و یمن) می‌باشد. بنابراین، این امر نه تنها نشان دهنده وزن و اهمیت کمیته بین‌المللی صلیب سرخ است، بلکه این مسأله حاکی از اهمیت بحران‌های کنونی در منطقه خاورمیانه است. همچنین، وی به گفتگوی کنونی کمیته مزبور با وزارت امور خارجه ایران به عنوان نشانه‌ای دیگر از اهمیت جایگاه این کمیته اشاره کرد.

سپس، وی توضیح داد که امروز، منطقه خاورمیانه شاهد حادثه‌ترین بحران‌هایی است که از پایان جنگ‌های جهانی و پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی با آنها مواجه بوده است. از این رو، در چنین وضعیتی، طرز رفتار

طرفین منازعات با توجه به پیامدهای بشر دوستانه آنها بسیار نگران کننده است. سرانجام، همیلتون نقش سازنده و مهم ایران را در منطقه خاورمیانه به عنوان دلیل حضور کنونی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در تهران بیان کرد. در این راستا، وی عنوان کرد که کمیته مزبور قصد دارد که از پیشنهادات و نظرات ایران مطلع شود تا بتواند بهترین نقش ممکن سازنده خود را به عنوان یک سازمان بشردوستانه مستقل بی‌طرف ایفاء کند و نیز به بهترین نحو، به پیامدهای انسانی ناشی از شرایط کنونی منطقه پاسخ دهد.

سپس، شاهرخ شاکریان، رییس اداره امور سیاسی چندجانبه در وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران بیان کرد که یکی از موضوعاتی که در اداره مزبور مورد بررسی واقع می‌شود، مسائل مربوط به کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و موضوعات بشردوستانه می‌باشد. در واقع، به منظور بررسی موضوعات مربوط به مسائل بشردوستانه توسط اداره مزبور، ضرورت برگزاری این نشست مشترک با محققان مسائل خاورمیانه - در پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه - و نیز با نمایندگان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در تهران شکل گرفت.

در ادامه، وی درباره ضرورت توجه به جنبه‌های بشردوستانه بحران‌ها بیان کرد که با توجه به عمق بحران‌ها در منطقه خاورمیانه باید به همان نسبت که ابعاد سیاسی بحران‌ها بررسی می‌شوند، به ابعاد بشردوستانه بحران‌های منطقه نیز توجه کرد. در واقع، هنگامی که درباره بحران‌های بین‌المللی بحث می‌شود، موضوعاتی همچون «کشمکش برای قدرت»، «خلأ قدرت» و «چگونگی پرکردن آن» به ذهن متبادر می‌شود. به بیانی دیگر، به «سیاست» توجه می‌شود، در حالی که به جنبه‌های بشر دوستانه بحران‌ها نیز باید توجه کرد. بنابراین، ضروری است که این پژوهشکده «عنصر بشردوستانه مربوط به بحران‌های بین‌المللی» را نیز بررسی کند.

بر این مبنا، شاکریان به دلیل اصلی تشکیل این نشست چند جانبه میان وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، دفتر کمیته بین المللی صلیب سرخ در تهران و مرکز مطالعات استراتژیک خاورمیانه اشاره کرد. بدین نحو که راه جدیدی را بتوان یافت تا به جای آنکه پژوهشگران فقط جنبه‌های سیاسی بحران‌های بین‌المللی را بررسی کنند، به ابعاد بشر دوستانه بحران‌ها نیز توجه کنند.

سپس، دکتر برزگر ضمن اشاره به عبارت «چند جانبه گرایی» که توسط شاکریان به کار برده شد، به ذکر نکاتی پیرامون این اصطلاح پرداخت. در این راستا، وی اشاره کرد که بحران سوریه دارای دو بعد مهم «ژئوپلیتیک» و «بشر دوستانه» می‌باشد. ازدیدگاه وی، مسأله مهم در یافتن راه‌حل سیاسی برای بحران سوریه این است که چگونه می‌توان میان این دو بعد تعادل برقرار کرد. ضمن اینکه، هم‌اکنون دیدگاه‌های متفاوتی در ارتباط با چگونگی حل این بحران وجود دارند.

در ادامه، وی بیان کرد که با توجه به برگزاری این نشست در پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه، ذکر دو نکته حائز اهمیت است. نخست آنکه، جنبه‌های چند جانبه‌گرایانه سیاست خارجی ایران در منطقه خاورمیانه در حال رشد و گسترش است. در واقع، رشد «پراگماتیسم» را در سیاست خارجی ایران می‌توان مشاهده کرد و این امر نه فقط به دلیل توافق هسته‌ای انجام شده میان ایران و گروه ۵+۱ است، بلکه آن [پراگماتیسم] طی زمان در سیاست خارجی ایران وجود داشته و می‌توان آن را طی یک دهه اخیر مشاهده کرد. همچنین، وی در ارتباط با توافق هسته‌ای میان ایران و قدرت‌های بزرگ بیان کرد که توافق هسته‌ای تاحدی در حال سوق دادن ایران به سوی تقویت چند جانبه‌گرایی در منطقه است.

سپس، کیهان برزگر به بیان دیدگاه خود درباره توافق هسته‌ای انجام شده میان ایران و گروه ۵+۱ پرداخت. در این خصوص، وی بیان کرد که توافق هسته‌ای تاحدی برخاسته از این گفتمان در ایران بود که باید میان منابع قدرت داخلی ایران و سیاست منطقه‌ای نوعی تعادل برقرار کرد و این امر تا حدی ایران را به انجام توافق هسته‌ای سوق داد تا بتواند این نوع چندجانبه‌گرایی را به گونه‌ای مدیریت کند و در واقع، چندجانبه‌گرایی در حال پردازش شدن در سیاست خارجی ایران است. در این راستا، ایران تمایل دارد تا نشان دهد که از نقش سازنده‌ای برخوردار است و قادر به کمک کردن در حل بحران‌های منطقه‌ای می‌باشد. البته، بی‌شک، ایران نیز اهداف و اصول خود را دارد. از سویی دیگر، «ضرورت ژئوپلیتیک»^۱ کشورهای غربی به ویژه ایالات متحده را به سمتی سوق داده است تا آنها این واقعیت را درک کنند که بدون مشارکت ایران، هیچ یک از بحران‌های منطقه‌ای نمی‌تواند حل شوند. بنابراین، این دو «نیاز استراتژیک متقابل» میان ایران و کشورهای غربی خود را در قالب توافق هسته‌ای نشان داده است.

به عقیده دکتر برزگر، توافق هسته‌ای نتیجه این برداشت (درک) در غرب است که برخی اختلافات استراتژیک باید حل شوند تا ایران بتواند دیدگاه‌های خود را درباره بحران‌های منطقه‌ای مورد پردازش قرار دهد. در این راستا، به نظر وی، توافق هسته‌ای راه را برای همکاری‌های بیشتر در ارتباط با مسائل منطقه‌ای همواره کرده است. مهم است که این نوع چندجانبه‌گرایی مورد پردازش واقع شود و این امر برای آینده منطقه خوب و مفید خواهد بود؛ به ویژه با توجه به پویایی‌های جدیدی که در منطقه خاورمیانه پس از تحولات عربی مشاهده می‌شوند.

^۱. Geopolitical Urgency

طی این تحولات، ماهیت دولت‌ها در حال تغییر است و نوعی حرکت به سوی ضرورت ایجاد اجماع سیاسی میان نیروهای تاثیرگذار برای ایجاد «حکومت‌های فراگیر»^۱ در منطقه مشاهده می‌شود.

در این چارچوب، رییس پژوهشکده به نقش سازمان ملل متحد در حل بحران‌های منطقه‌ای اشاره کرد. وی اظهار کرد که با توجه به ضرورت تقویت چندجانبه‌گرایی در منطقه، سازمان ملل متحد بر این مبنا نقش بیشتری را در آینده ایفاء خواهد کرد. در واقع، نقش سازمان ملل متحد که تاکنون بر آن خیلی تمرکز نشده بسیار حیاتی است زیرا در منطقه خاورمیانه، قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای وجود دارند. چنانچه نگاه کشوری فقط معطوف به یک قدرت باشد و یا رقابت‌های ژئوپلیتیک در منطقه وجود داشته باشد، این امر همه ذهن و تفکر سیاستمداران و تصمیم‌گیرندگان آن کشور را به سوی آن رهنون خواهد کرد و در نهایت، نوعی اختلاف را میان کشورهای منطقه موجب خواهد شد. بنابراین، در اینجا، سازمان ملل متحد می‌تواند نقش سازنده و میانجی خود را ایفاء کند و این مسأله خود را در رویکرد ایران نسبت به سازمان ملل و نهادهای تابعه نیز نشان داده است. از دیدگاه ایران، طرح استفان دی میستورا^۲ عملی‌ترین طرح ممکن برای حل بحران سوریه تاکنون است. البته، مشخص نیست که طرح وی تا چه حد تعدیل یا متعادل خواهد شد، اما به آن طرح در آینده توجه خواهد شد و لازم است که آن را بازتعریف کرد. در نتیجه، نکته مهم این است که سازمان ملل متحد از نقش مهمی برخوردار است زیرا ماهیت قدرت در منطقه خاورمیانه در حال تغییر است.

دومین نکته دکتر برزگر درباره ضرورت همکاری‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بود. در این ارتباط، وی توضیح داد که همان طور که بحران سوریه نشان داده است، اعمال (عملیاتی کردن) موازنه قدرت دیگر در منطقه

^۱. Inclusive governments

^۲. نماینده ویژه سازمان ملل متحد در امور سوریه

خاورمیانه عملی نیست؛ در این معنی، موازنه قدرت به معنای قرار دادن دو بازیگر در مقابل یکدیگر و کنترل کردن قدرت یکدیگر مانند مورد ایران و عربستان سعودی است. این رهیافت توسط ایالات متحده اتخاذ شد و همچنین، آن تا حدی در دکترین جدید اوباما مبنی بر اینکه ایران و عربستان سعودی باید منافع [و حوزه‌های نفوذ] خود را در منطقه تقسیم کنند، مطرح شده است؛ اما این نوع نگاه چندان هم سازنده نیست، چون ملت‌ها و دولت‌ها را در برابر هم قرار می‌دهد و همزمان سبب نگرانی‌های دولت‌های کوچکتر از افزایش فزاینده نقش قدرت‌های منطقه‌ای می‌شود.

به نظر وی، در مقابل، نگاه اصلی قدرت‌های منطقه‌ای باید معطوف به «چندجانبه‌گرایی» باشد. همه بازیگران شامل بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، بازیگران کوچک و بزرگ باید تا حدی تحت رهبری سازمان ملل متحد گردهم آیند تا بتوانند راه‌حلی بیابند که برای همه طرف‌ها عملی باشد. در این راستا، وی اظهار کرد که اگر مضمون و نکته مزبور پذیرفته شود، در واقع، این ایده و نگاه پذیرفته خواهد شد که سازمان ملل متحد پیش از بحران، طی بحران و پس از مخاصمات از نقش مهمی برخوردار است. برای مثال، می‌توان به بحران سوریه اشاره کرد. ضروری است که نخست، آتش‌بس برقرار شود. سپس، انتخابات برگزار شود و از همه مهم‌تر، وضعیت پس از جنگ است؛ چرا که در این ارتباط، تجربه عراق و افغانستان دیده می‌شود. این امر مهم است که حکومتی ائتلافی پس از آتش‌بس شکل گیرد. در اینجاست که ایران نقش خود را می‌تواند ایفاء کند زیرا ایران نشان داده که بازیگر ائتلاف ساز است و می‌تواند بر نیروهای متفاوت در درون کشورها برای ایجاد و تداوم حکومتی ائتلافی نفوذ داشته باشد و مصداق آن را می‌توان در عراق و افغانستان مشاهده کرد. برای مثال، در روند صلح افغانستان، ایران نقش بسیار سازنده‌ای را ایفاء کرد.

سپس، شاهرخ شاکریان ضمن اشاره به نکته مهم برزگر در خصوص «نقش میانجی‌گرایانه» ایران در منطقه بیان کرد که چند جانبه‌گرایی را می‌توان به عنوان نقطه ارتباط بین‌المللی ایران به جامعه بین‌المللی تعریف کرد. کشور ما در منطقه‌ای واقع شده که از زوایای مختلف، با جامعه بین‌المللی ارتباط دارد. برای مثال، همسایگی با روسیه، عراق و دیگر کشورها در منطقه خلیج فارس، وضعیت ژئوپلیتیکی خاصی را به ایران می‌دهد. همچنین، تولید عمده نفت موجب برقراری ارتباط میان ایران و جامعه بین‌المللی و نیز بازارهای جهانی می‌شود. اما نقطه ارتباط و پیوند دیگر ایران با جامعه بین‌المللی، بعد بشردوستانه کمک‌های ایران در منطقه است.

در ارتباط با نکته فوق، شاکریان بیان کرد که هم اکنون، عراق، سوریه و یمن درگیر منازعه و جنگ هستند. در این راستا، حکومت ایران از لحاظ تاریخی و نیز طی سال‌های اخیر، همواره از حقوق اقلیت‌ها در منطقه حمایت کرده است. هم‌اکنون، کشور ما از حقوق کردها، علوی‌ها، مسیحیان در منطقه و نیز اقلیت‌های دیگر مانند اقلیت شیعیان در بخش‌های دیگر منطقه حمایت می‌کند. لازم به ذکر است که مسأله حقوق اقلیت‌ها یکی از ابعاد مهم بشردوستانه بحران‌ها است. بنابراین، هنگامی که درباره چندجانبه‌گرایی ایران به معنای ارتباط بین‌المللی آن با جامعه بین‌المللی گفتگو می‌شود، باید به موضع ایران به‌عنوان حامی حقوق اقلیت‌ها در منطقه نیز اندیشید که آن [حقوق اقلیت‌ها] یکی از عناصر مهم بحران‌های انسانی است. در این زمینه، ایران قصد دارد کمک‌های بشر دوستانه خود را به منازعات کنونی در منطقه [مردم غیرنظامی] افزایش دهد.

به عنوان سخنران بعدی، کاترینا ریتز رییس نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در عراق به ذکر نکات خود پرداخت. در آغاز، وی بر ضرورت فعالیت‌های بشر دوستانه و اینکه این نوع فعالیت‌ها اساساً بر سیاست‌ها و راهبردهای جدید تأثیر دارند، تأکید کرد. سپس، وی توضیح داد که عراق کشوری است که از منازعات و

کشمکش‌های بسیاری لطمه دیده است؛ برای مثال، می‌توان به منازعات در دهه ۱۹۸۰، سال ۲۰۰۳ و نیز سال ۲۰۱۴ تاکنون اشاره کرد. در واقع، از سال ۲۰۱۴، داعش کنترل بخش‌های زیادی از عراق، به طور عمده استان‌های الانبار، صلاح‌الدین و نینوا را در دست گرفته است و مردم عادی عراق از اقدامات گروه داعش رنج می‌برند زیرا این گروه رویکردی افراطی نسبت به مردم غیرنظامی دارد. همچنین، ریتز به این نکته مهم اشاره کرد که در عراق، تنوع بسیاری وجود دارد. اکثریت جمعیت آن را شیعیان تشکیل می‌دهند که بیشتر در جنوب این کشور ساکن هستند و در مرکز عراق، آنها با دیگر گروه‌ها از جمله جمعیت سنی ترکیب شده‌اند. مقامات کردستان عراق نیز منافع خود را دنبال می‌کنند. بنابراین، پویایی‌های متنوعی در عراق وجود دارد که بر مردم آن تأثیر می‌گذارد.

سپس، ریتز درباره مساله آوارگی در عراق اظهار کرد که از سال ۲۰۱۴ تاکنون، عراق سریع‌ترین آوارگی را در مدت بسیار کوتاهی داشته است. ۳/۵ میلیون نفر آواره داخلی در این کشور وجود دارد. فقط یک میلیون نفر آواره در کردستان عراق به سر می‌برند. در واقع، مساله آوارگی مسئولیت زیادی را به جامعه میزبان تحمیل می‌کند. همچنین، وی در ارتباط با آوارگان عراقی توضیح داد که اکثریت آوارگان عراقی در کمپ‌ها زندگی نمی‌کنند، بلکه در شهرها، آپارتمان‌ها، ساختمان‌های ناتمام، مدارس و مساجد زندگی می‌کنند. بنابراین، بخش کوچکی از آوارگان داخلی عراق در کمپ‌ها زندگی می‌کنند؛ در حالی که این کمپ‌ها هستند که موجب می‌شود تا امدادگرایان بتوانند دسترسی بهتر به آوارگان داشته باشند و سریع‌تر به آنها کمک کنند. همچنین، آوارگانی که وارد خانواده‌های میزبان می‌شوند، معمولاً قابل رویت نیستند و برای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ دسترسی به آنها و نیز حمایت از آنها بسیار دشوار است. علاوه بر این، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ مجبور است هم از خانواده‌های میزبان و هم از آوارگان ساکن در آن خانواده‌ها حمایت کند.

ریتز در رابطه با مسأله آوارگان عراقی به ذکر این نکته نیز پرداخت که اکثر آوارگان به منطقه بغداد وارد شده‌اند؛ چرا که بغداد به عنوان منطقه‌ای ترکیب شده می‌باشد و آنها خویشاوندان سنی زیادی در آنجا دارند. در شمال عراق نیز پیشمرگه‌های کردستان به منظور حمایت از سرزمین خود، خندق‌هایی را کنده‌اند و مناطقی را مین‌گذاری کرده‌اند. علاوه بر این، خانواده‌هایی را می‌توان دید که پیاده در حال حرکت هستند تا منطقه‌ای امن‌تر را بیابند. همچنین، دغدغه‌های امنیتی در بغداد با توجه به افزایش حملات انتحاری و بمب‌گذاری خودروها بسیار زیاد است. بدین دلیل، برخی از مردم اساساً به رفتن به سوی مناطقی [امن] در استان الانبار هدایت می‌شوند اما این مناطق، بیابان هستند. در واقع، آنها در وسط بیابان ساکن هستند و اغلب برای امدادگرایان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ بسیار دشوار است که به آنها دسترسی داشته باشند و از آنها حمایت کنند. لازم به ذکر است که کم و بیش، از ورود آنها به بغداد جلوگیری می‌شود. در حالی که در بغداد، آنها دسترسی آسان‌تری به دیگر خویشاوندان خود و نیز سازوکارهای حمایتی خواهند داشت.

در ادامه، رییس نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در عراق تأکید کرد که آنچه امروز ما شاهد آن هستیم، مسأله بحران آوارگی است که در سطوح متفاوتی در جریان است؛ ما شاهد بحرانی طولانی از سال ۲۰۰۴ هستیم؛ پرونده‌هایی قدیمی (در خصوص آوارگی و پناهندگی) وجود دارند؛ در حالی که کمک‌های بشردوستانه به اندازه کافی وجود ندارد و به اندازه کافی نیز کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تأمین مالی نمی‌شود. همچنین، ریتز عنوان کرد که پرونده‌هایی «قدیمی» برای درخواست پناهندگی وجود دارد؛ فرزندان آنها [درخواست کنندگان قدیمی برای پناهندگی] باید به مدرسه بروند و آنها به کمک‌های بشردوستانه دسترسی ندارند؛ در حالی که بیشتر بازیگران (کارگزاران) بر مسأله آوارگی «جدید» تمرکز می‌کنند که هر روز در حال رخ دادن است.

سپس، وی به دیگر فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ اشاره کرد. در این ارتباط، وی بیان کرد که هم‌اکنون، امدادگرایان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در شهرهایی که توسط نیروهای امنیتی عراق باز پس گرفته شده‌اند، در حال فعالیت هستند. در این شهرها، مسأله بازسازی آنها مطرح است. همچنین، کمیته مزبور در حال تلاش برای برگرداندن مردم به خانه‌هایشان می‌باشد تا فشار بر خانواده‌های میزبان و محیط میزبان کاسته شود و همچنین، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تلاش می‌کند تا از آنها برای شروع یک زندگی جدید حمایت کند.

سرانجام، کاترینا ریتز در خصوص بازداشتگاه‌های عراق اظهار کرد که از سال ۲۰۰۳، در عراق، بازداشتگاه‌های بسیاری وجود دارد. در واقع، این کشور افراد بازداشت شده بسیاری را دارد که اغلب در ارتباط با منازعات و کشمکش‌های داخل عراق بازداشت شده‌اند. اما در آنجا، یک سیستم سنتی حاکم است و فشار زیادی بر افراد بازداشت شده وارد می‌شود. بنابراین، هزاران نفر از شهرهای باز پس گرفته شده از گروه داعش خارج می‌شوند و بسیاری از آنها ممکن است به طور موقتی یا دائمی توسط نیروهای امنیتی بازداشت شوند. این افراد باید به دادگاه بیایند و محاکمه شوند؛ اما نمی‌توان تمامی مراحل آن را دنبال کرد.

سپس، ماریان گاسر، رییس نمایندگی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در سوریه ضمن اشاره به اینکه سوریه واقعاً به یک راه‌حل سیاسی نیاز دارد، اظهار کرد که متأسفانه حل بحران سوریه به زمان زیادی نیاز خواهد داشت، زیرا بازیگران بسیاری در بحران مزبور حضور دارند و آن‌ها دیگر یک منازعه سوری - سوری نیست؛ بلکه به منازعه‌ای نیابتی تبدیل شده است. همچنین، از آغاز این بحران، اختلافات زیادی در جامعه بین‌المللی در ارتباط با آن وجود دارد. سپس، وی به این نکته اشاره کرد که متأسفانه این شهروندان غیرنظامی سوری هستند که هزینه زیاد ناشی از بحران مزبور را می‌پردازند. در این راستا، تخمین زده می‌شود که بیش از ۲۶۰ تا ۲۷۰ هزار نفر از آغاز

منازعه سوریه در سال ۲۰۱۱ کشته شده‌اند؛ بیش از یک میلیون نفر مجروح شده‌اند و نیمی از مردم سوریه آواره هستند.

در ادامه، وی در ارتباط با مسأله آوارگان سوری و نیز تاثیر بحران مزبور بر جامعه سوریه بیان کرد که آنچه کاملاً نگران کننده است، تعداد زیاد آوارگان است و هم اکنون، به دلیل طولانی شدن بحران مزبور، آن تاثیر بسیار بدی بر اقتصاد سوریه داشته است و مردم زیادی پول ندارند؛ پس اندازه‌های آنها تمام شده است و بدون شغل هستند و در واقع، بدین دلیل است که آنها کشور خود را ترک کرده‌اند. همچنین، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ همراه با آژانس‌های تخصصی سازمان ملل متحد برآورد می‌کند که بیش از ۱۳ میلیون نفر سوری نیازمند کمک‌های بشردوستانه هستند.

سپس، وی به این مسأله اشاره کرد که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ همواره تاکید کرده که متأسفانه کمک‌های بشردوستانه سوریه سیاسی شده است؛ در حالی که نیازها در هر دو طرف وجود دارد. مردم نیازمند بسیاری هم در مناطق تحت کنترل حکومت و هم در بخش‌های تحت کنترل گروه‌های مخالف حکومت وجود دارند. همچنین، وی توضیح داد که از نظر کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، بیشترین نیازها متعلق به مردم مناطق محاصره شده است. در این ارتباط، وی بیان کرد که در حدود بیش از ۴۵۰ هزار نفر در مناطق محاصره شده سوریه به سر می‌برند که دسترسی بدین مناطق دشوار است. در شهر دیرالزور که تحت کنترل داعش است، ۱۸۰ هزار نفر نمی‌توانند کمک دریافت کنند. و به دلیل عدم امکان برقراری ارتباط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و سازمان ملل متحد با گروه داعش، در سوریه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تا سال گذشته، از طریق هواپیما کمک‌های بشردوستانه را به این منطقه می‌رساند. اما هم‌اکنون، به دلیل تیراندازی به هواپیماها چنین امکانی وجود ندارد. بدین

جهت، برنامه جهانی غذا اخیراً کمک‌های خود را به جمعیت غیرنظامی واقعا نیازمند در دیرالزور با هوایمما از هوا به زمین می‌اندازد.

در ادامه، وی با اشاره به نقش میانجی‌گرایانه و سازنده ایران در بحران سوریه اظهار کرد که ایران نقش بسیار مهمی را در دیگر مناطق محاصره شده ایفاء کرده است. شهرهای الفوعه و کفریا در استان ادلب سوریه، و نیز شهرهای مضایا و الزبدانی که در آنها درگیری‌ها و نبرد سنگینی وجود داشت، همچنان به شدت در محاصره هستند. سرانجام، پس از ماه‌ها تلاش، از طریق جمعیت هلال احمر سوریه، کمک‌های بشردوستانه به چهار شهر مزبور - به دلیل بهم پیوستگی آنها به یکدیگر - ارسال شد. در این راستا، وی تأکید کرد که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در تداوم تلاش‌های خود به منظور کمک‌رسانی به مردم تحت محاصره بسیار متعهد است. البته، بیش از سه سال است که امکان دسترسی به برخی مناطق وجود ندارد و امسال، کمیته صلیب سرخ جهانی موفق به دستیابی به برخی مناطق محاصره شده همچون شهرهای حمص، الرستن و الزبدانی شد. کمیته مزبور به تازگی توانست به شهرهای نبل و الزهراء نیز دسترسی داشته باشد. گرچه این دو شهر دیگر تحت محاصره نیستند، اما آنها به کمک‌های بشردوستانه بسیاری همچون آب و لباس گرم نیاز دارند.

سپس، وی درخصوص دیگر اقدامات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در سوریه بیان کرد که این کمیته اجازه دسترسی به تمامی مناطق نیازمند به کمک‌های بشردوستانه از جمله مناطق تحت کنترل مخالفان مسلح را از حکومت سوریه کسب کرده است زیرا در این مناطق نیز مردم غیرنظامی زندگی می‌کنند. همچنین، کمیته صلیب سرخ جهانی، هم به دلیل پذیرش امدادگرایان و تأمین امنیت آنها و هم به خاطر گفتگو با آنها درباره موضوعات بشردوستانه، با گروه‌های مخالف مسلح سوری ملاقات می‌کند. این گروه‌ها نیز مجبور به محترم شمردن حقوق بین

الملل بشردوستانه و حقوق شهروندان غیرنظامی هستند و در این زمینه، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نه تنها با حکومت سوریه، بلکه با دیگر طرفین منازعه در سوریه گفتگو کرده است. همچنین، کمیته صلیب سرخ جهانی با مقامات روسی در دمشق و یا ژنو نیز ملاقات دارد. بنابراین، این کمیته روی حمایت همه طرف‌ها حساب می‌کند؛ چرا که هدف اصلی آن فراهم کردن کمک‌های بشردوستانه برای همه افراد نیازمند می‌باشد. همچنین، وی به این نکته اشاره کرد که با توجه به آتش‌بس صورت گرفته با میانجی‌گری ایالات متحده و روسیه در اواخر ماه فوریه، هنوز در بسیاری از مناطق خشونت و درگیری‌های کمتری وجود دارد. البته، این امر به معنای توقف خصومت‌ها یا انجام آتش‌بسی که دیگر مردم عادی متحمل رنج و آزار نشوند، نمی‌باشد.

وی درباره ضرورت دستیابی به یک راه حل سیاسی برای بحران سوریه توضیح داد که بسیاری از مناطق سوریه کاملاً ویران شده‌اند و فاقد آب، برق و بیمارستان هستند. بنابراین، دستیابی به راه‌حلی سیاسی برای پایان دادن به خشونت‌ها هرچه سریع‌تر ضروری است. همچنین، وی بیان کرد که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ امیدوار است که روزی در سراسر سوریه آتش‌بس برقرار شود؛ اما وی به این نکته مهم اشاره کرد که این کمیته جهت ارسال کمک‌های خود منتظر ایجاد آتش‌بس در سوریه نیست و از آغاز بحران و جنگ در سوریه، تلاش‌های بسیاری کرده و مخاطرات زیادی را متقبل شده است. افزون بر این، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ بر «جمعیت هلال احمر سوریه»¹ که در سراسر سوریه دارای شعبه‌ها و نیز داوطلبانی بسیار متعهد است، حساب زیادی باز کرده است. همچنین، وی درباره ضرورت دستیابی به راه‌حلی سیاسی برای بحران سوریه به دلیلی دیگر نیز اشاره کرد و آن اینکه، برخی از امدادگرایانی که برای سازمان‌های غیردولتی محلی و موسسات خیریه کار می‌کردند، در حین کمک کردن به مردم کشته شدند. علاوه بر این، تاکنون سه نفر از امدادگرایان کمیته بین‌المللی صلیب سرخ ربوده شده‌اند.

¹. Syrian Arab Red Crescent (SARC)

وی در ادامه، ضمن اشاره به نقش سازنده و کمک‌کننده کشور ما بیان کرد که ایران به ما در برقراری ارتباط با اجلاس «گروه بین‌المللی حمایت از مذاکرات صلح سوریه»¹ کمک کرده است. همچنین، در این رابطه، وی تأکید کرد که به دلیل آنکه بسیاری از دولت‌ها «گروه بین‌المللی حمایت از مذاکرات صلح سوریه» را نمایندگی می‌کنند، اقدامات آن نبایستی سیاسی شود؛ چرا که این امر می‌تواند بر ارسال کمک‌های بشر دوستانه و حمایت از مردم تأثیر بگذارد. افزون بر این، وی در رابطه با موفقیت کنونی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ اشاره کرد که چهار سال طول کشید تا کمیته مزبور بدین نقطه‌ای که هم اکنون در آن قرار دارد، دست یابد و امروز، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ با نظارت وزارت کشور سوریه در حال ملاقات با زندانیان است و این امر خود گام رو به جلویی است. در این راستا، کمیته مزبور در حال کمک به دولت سوریه برای بهبود شرایط زندان‌ها - در حوزه مراقبت‌های پزشکی و سلامت - می‌باشد.

در پایان، وی اظهار کرد که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ امیدوار است که بتواند فعالیت‌های بشردوستانه و امدادگرایانه خود را گسترش دهد؛ چرا که در منازعه سوریه مسأله «حمایت» از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. سرانجام، وی به مسأله «مفقودین» به‌عنوان «مشکل اصلی» کمیته بین‌المللی صلیب سرخ پس از پایان منازعه سوریه اشاره کرد؛ چرا که شمار مشخصی از تعداد مفقودین وجود ندارد.

در پایان، پاتریک همیلتون، معاون منطقه‌ای عملیات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در خاورمیانه به نکاتی مهم اشاره کرد. نخست آنکه، گرچه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ خواستار دستیابی سریع به راه‌حلی سیاسی برای بحران سوریه است، اما کمیته مزبور هیچ‌گونه نقشی در یافتن راه‌حل سیاسی ندارد. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ بازیگری سیاسی نیست؛ بخشی از سازمان ملل متحد نیست و هیچ‌گونه نقشی را در مذاکرات مربوط به بحران

¹. International Syria Support Group (ISSG)

سوریه ایفاء نمی‌کند. کمیته مزبور به عنوان بازیگری بی‌طرف، مستقل و بشردوست و با اختیاری که حقوق بین‌الملل بشردوستانه، کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن و نیز «مجموعه قوانین حقوق بین‌الملل درباره چگونگی رفتار در وضعیت مخاصمات مسلحانه»^۱ به آن [کمیته بین‌المللی صلیب سرخ] داده‌اند، در زمان مخاصمات اقدام می‌کند. لازم به ذکر است که این اختیار توسط همه دولت‌های امضاءکننده کنوانسیون‌های ژنو - شامل ۱۹۶ دولت امضاءکننده - به کمیته مزبور داده شده است. در این راستا، وی تأکید کرد که در واقع، تصمیم به انجام یا عدم جنگ مربوط به حوزه صلاحیت شورای امنیت می‌شود و این مسأله ارتباطی به حقوق بین‌الملل بشردوستانه ندارد؛ بلکه مجموعه قوانین آن مربوط به پس از شروع مخاصمات است. بنابراین، نقش کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نیز زمانی است که جنگ آغاز می‌گردد.

سپس، وی با جمع‌بندی از مقوله فوق‌الذکر توضیح داد که براین اساس، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ هیچ نقش سیاسی را در ارتباط با بحران سوریه و درگیری‌های عراق ایفاء نمی‌کند؛ بلکه وظیفه‌ی آن ارائه پاسخ بشردوستانه و بی‌طرفانه به مبرم‌ترین نیازهای^۲ مردم می‌باشد. از این رو، برای کمیته بین‌المللی صلیب سرخ مهم نیست که حیاتی‌ترین نیازهای مطرح شده از جانب چه کشوری، چه جامعه‌ای و یا مردم متعلق به چه مذهبی باشد. در واقع، تمرکز کمیته مزبور بر «ارسال کمک‌های بشردوستانه» است. در صحنه سوریه، عراق یا یمن، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ نیاز دارد تا با همه بازیگران مختلف مسلح درگیر در گفت‌وگو باشد و سعی می‌کند تا به مردم و جوامعی که بیشترین تأثیر را از جنگ و آثار آن پذیرفته‌اند، دسترسی پیدا کند.

۱. مجموعه قوانینی که به دنبال ایجاد محدودیت بر رفتارها و برخوردها در زمان مخاصمات مسلحانه هستند.

۲. Pressing Needs

در ادامه، نکته دومی که وی بدان اشاره کرد، ماهیت به شدت پیچیده ی درگیری‌های مسلحانه به دلیل تعدد بحران‌ها و بازیگران است. هر یک از ائتلاف دولت‌ها از بازیگران متفاوت محلی خاصی (غیردولتی) حمایت می‌کنند که این مسأله به معنای وجود یک فضای عملیاتی به شدت پیچیده است. اما تأثیری که این مسأله بر فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ دارد، این است که کمیته مزبور جهت ارسال کمک‌های خود و نیز به منظور رفتن از یک نقطه (مکان) به نقطه‌ای دیگر مجبور به گفتگو با چندین گروه مختلف می‌باشد. نکته دیگر همیلتون این بود که اغلب اوقات، به تلاش‌های امدادگرایان برای ارسال کمک‌های بشردوستانه و نیازهای مردم احترام گذاشته نمی‌شود. در واقع، حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق مخاصمات مسلحانه محترم شمرده نمی‌شوند و فضای بشردوستانه بسیار محدودی وجود دارد.

چهارمین نکته وی نیز این بود که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تلاش می‌کند که به منظور گسترش فضای بشردوستانه با همه بازیگران مختلف مشارکت داشته باشد و، احترام بیشتر به حقوق بین‌الملل بشردوستانه را میان بازیگران مختلف تشویق می‌کند. سپس، وی از نقش کنونی و مطلوب ایران به دلیل حمایت‌اش از فعالیت‌های کمیته بین‌المللی صلیب سرخ قدردانی و تشکر کرد.

به عنوان آخرین نکته، پاتریک همیلتون به این اشاره کرد که کمیته بین‌المللی صلیب سرخ تلاش می‌کند تا با همه بازیگران مسلح اعم از نیروهای مسلح سوری، گروه جیش الاسلام، جبهه النصره و داعش ارتباط برقرار کند تا بتواند با آنها در زمینه ارسال کمک‌های بشردوستانه گفتگو کند و به مردم مناطق تحت کنترل آنها دسترسی پیدا کند. در واقع، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ از مواضع سیاسی هیچ یک از طرفین و یا اهداف سیاسی آنها حمایت

نمی‌کند و اظهار نظری درباره بر حق بودن یکی از طرفین درگیری‌ها ندارد. در حقیقت، وظیفه کمیته بین‌المللی صلیب سرخ کاستن از درد و رنج انسانی است.

در پایان، سخنرانان نشست مزبور به سوالات حضار پاسخ دادند.

نویسنده: فهیمه قربانی، پژوهشگر پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه

